

UTAJÄRVEN PONTEMA JÄRVEN VESI- JA RANTALINTUSELVITYS 2024

Järvellä pesi kaksi tukkasotkaparia

Sisältö

1. Johdanto.....	3
2. Tutkimusalue.....	3
3. Aineisto ja käytetty menetelmä	4
4. Tulokset.....	6
5. Yhteenveto.....	8
6. Lähteet ja kirjallisuus.....	8
7. Liitteet	8

1. Johdanto

Tuulipuisto Pontema Oy tilasi keväällä 2024 Suomen Luontotieto Oy:ltä vesi- ja rantalintuseelvityksen Utajärven Pontema järveltä. Selvitys liittyy alueelle suunnitellun tuulivoimapuiston ympäristöselvityksiin. Tehtävän yhteyshenkilönä on tilaajan puolella toiminut Tiina Huotari ja Suomen Luontotieto Oy:ssä Jyrki Matikainen.

2. Tutkimusalue

Tutkimusalue käsitti Utajärven kunnan pohjoisosassa sijaitsevan Pontema järven. Pinta-alaltaan järvi on noin 210 ha kokoinen ja se kuuluu Oulujoen vesistöalueeseen. Järven ympäristössä on useita laajoja suoalueita ja järvi on ruskeavetinen ja humuspitoinen. Järven vesialue on yhtenäinen ja järvessä on vain yksi saari. Järveä reunusta useimmissa kohdissa luhtarenuus, joka muutamissa kohdin on saraikkoinen.

Yleiskuva järven itäosasta

Järven eteläosan luhtarantaa

3. Aineisto ja käytetty menetelmä

Järven pesivä vesilinnusto selvitettiin pistelaskentamenetelmällä, joka toistettiin kahdesti. Pistelaskenta perustuu pariutuneiden lintujen laskentaan, joten laskennan tulisi ajoittua lyhyeen jaksoon, jolloin pesivä kanta on asettunut pesimäpaikoilleen, mutta pariseet eivät vielä ole katkenneet. Toisaalta läpimuuttajat eivät saisi "häiritä" laskentaa (muuttoparvien tulisi olla jo hävinneet). Paras laskenta-aika riippuu alueen maantieteellisestä sijainnista, kevään edistymisestä, vesistötyypistä ja vesilintulajistosta, ja se on määritettävissä paikallisesti jäiden lähdön, vesilintujen muuton edistymisen ja koiraiden parveutumisen perusteella. Valtakunnallisesti laskentojen ajoituksessa voi käyttää hyödyksi jäänlähdön ajankohtaa, mikäli tämä on tiedossa: rehevillä (lintu)järvillä läpimuuttajien vuoksi ensimmäinen laskenta suositellaan tehtävän aikaisintaan kymmenkunta päivää jäidenlähdestä. Toinen laskentakierros on 10–15 päivää myöhemmin. Karuilla järvillä ja selkävesillä voi aloittaa laskennat viikko jäidenlähdön jälkeen. Toinen kierros niilläkin 10–15 päivää myöhemmin.

Yleiskuva järven länsiosasta

Rantasipi kuuluu alueen pesimälinnustoon

Jos paikalla pesii esim. vain sinisorsia, taveja ja telkkiä, riittää yksi laskenta toukokuun alkupuolella tai puolivälissä. Jos näiden lajien lisäksi kohteella pesii useampia pareja heinä-taveja, haapanoita, tukkasotkia tai tukkakoskeloita, toinen laskenta toukokuun loppupuolella tai kesäkuun alussa on tarpeen. Myös laulujoutsenen ja kanadanhanhen pesintä on varmimmin todettavissa toisessa laskennassa. Jouhisorsa, lapasorsa ja uivelo ovat luotettavimmin laskettavissa joko ensimmäisellä tai toisella laskentakerralla, alueesta ja vesistötyypistä riippuen. Suositeltavaa on, että kaikilla kohteilla tehtäisiin molemmat laskennat, koska etukäteen on vaikea tietää kunkin kevään lajistoa. Käytännössä karuimmilla vesillä riittää yksi laskenta (mieluiten ensimmäisen laskentajakson lopussa tai vähän myöhemmin), mutta muilla tarvitaan kaksi laskentakertaa keväässä. Saman reitin kohteet voi laskea useana eri päivänä, saman kohteen kaikki pisteet kuitenkin lasketaan

Ensimmäinen laskentakierros tehtiin 14.5 (klo 8–00–11.30) ja toinen 28.5 (klo 10.00–13.00). Kummallakin kerralla järven vesilinnut laskettiin neljältä pisteeltä järven rannoilta. Pisteet valittiin siten, että näkymä niiltä kattoi koko järven. Havaintopisteiden sijainti on esitetty karttaliitteessä 1.

Telkkänaaras

*Sinisorsa koiras
juhlapuvussaan*

Selvityksen maastotöistä vastasi FM, biologi Jyrki Matikainen Suomen Luontotieto Oy:stä. Maastotöissä avusti Heidi Alho. Raportin taittoi Eija Rauhala. Esiselvitysvaiheessa selvitettiin alueelta julkaistu aiempi luontotieto mm. laji.fi sivustolta. Alueelle suunniteltuun tuulipuisto-hankkeeseen liittyen lähialueelta on tehty linnustoselvityksiä, mutta varsinaista Ponteman järven alueelle suunnattua vesilintuseelvitystä ei aiemmin ole tehty.

4. Tulokset

Taulukko 1. Alueella pesiväksi tulkitut vesi- ja rantalinnut parimäärineen

Kuikka (<i>Gavia arctica</i>)	1 pari
Laulujoutsen (<i>Cygnus cygnus</i>)	2 paria
Sinisorsa (<i>Anas platyrhynchos</i>)	5 paria
Tavi (<i>Anas crecca</i>)	6 paria
Haapana (<i>Anas penelope</i>)	1 pari
Tukkasotka (<i>Aythya fuligula</i>)	2 paria
Telkkä (<i>Bucephala clangula</i>)	4 paria
Isokoskelo (<i>Mergus merganser</i>)	1 pari
Kurki (<i>Grus grus</i>)	2 paria
Taivaanvuohi (<i>Gallinago gallinago</i>)	2 paria
Rantasipi (<i>Actitis hypoleucos</i>)	2 paria
Naurulokki (<i>Larus ridibundus</i>)	3 paria
Kalalokki (<i>Larus canus</i>)	1 pari
Kalatiira (<i>Sterna hirundo</i>)	1 pari

Laulujoutsen pari

Alueen vesilinnusto on tyypillistä melko karun järven lajistoa. Alueen luhtarannat lisäävät järven monimuotoisuutta ja mahdollistavat mm. kahlaajien pesinnän alueella. Alueen ainoa saari sijaitsee järven pohjoisosassa Tulilahden alueella. Tällä alueella on myös alueen laajin, saraikkoinen luhtareunus. Saaren alueella havaittiin toisella laskentakierroksella kolme pesillään hautovaa naurulokkia ja alueella havaitut tukkasotkat, sekä kuikkapari pesivät myös todennäköisesti tällä saarella. Laskennoissa havaitut kaksi kurkiparia pesinevät järveä ympäröivillä soilla. Havaitut kurjet saalistivat alueella kuteneita viitasammakoita, joita havaittiin useissa kohdissa järven luhtien reunoilla.

Muista vesilinnuista toisella laskentakerralla järven itäpäähän laskeutui 14 mustalintua, jotka parin tunnin lepäilyn jälkeen lähtivät eteenpäin. Nämä linnut olivat selkeästi muuttavia, eikä niitä laskettu pesimälinnustoon.

Ponteman järvellä pesi yksi kuikkapari

Naurulokki pesi järvellä kolmen parin voimin

5. Yhteenveto

Pontema järven pesivä vesilinnusto todettiin melko niukkalajiseksi ja parimäärältään tavanomaiseksi. Osa järveä käyttävistä vesilinnuista todennäköisesti jäi havaitsematta sillä esim. järvellä ruokailevat tavit pesivät alueen pikkujokien ja vesiuomien varsilla ja käyvät vain satunnaisesti järven rannoilla ruokailemassa. EU:n Lintudirektiivin liitteen I lajeista alueella pesiviksi tulkittiin laulujoutsen, kuikka, kurki ja kalatiira. Kansallisessa uhanalaisluokituksessa (Hyvärinen ym. 2019) mainituista lintulajeista alueella pesi tukkasotka, joka on luokiteltu erittäin uhanalaiseksi (EN) lajiksi. Vaarantuneista (VU) lajeista järvellä pesi haapana ja nauarulokki. Silmälläpidettäviin (NT) lajeihin kuuluvat isokoskelo ja taivaanvuohi pesivät myös järven alueella.

6. Lähteet ja kirjallisuus

- Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.) 2019. Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. Helsinki. 704 s.
- Koskimies, P. 1994: Linnuston seuranta ympäristöhallinnon hankkeissa. Vesi- ja ympäristöhallinnon julkaisuja. Sarja B Nro 18. Vesi- ja ympäristöhallitus. Helsinki.
- Koskimies, P. & Väisänen 1991: Monitoring bird populations in Finland. A manual of methods applied in Finland. Finnish Museum of Natural History. Helsinki 145 s.
- Leivo, M., Asanti, T., Koskimies, P., Lammi, E., Lampolahti, J., Mikkola-Roos, M. & Virolainen, E. 2002: Suomen tärkeät lintualueet FINIBA. BirdLife Suomen julkaisuja (No 4). 142 s. BirdLife Suomi. Suomen ympäristökeskus
- Luomus. Vesilintujen piste ja kiertolaskentaohjeet. www.luomus.fi
www.laji.fi

Tavi on alueen runsaslukuisin vesilintu

7. Liitteet

Karttaliite 1. Tutkimusalue ja laskentapisteet

